

Việt Nam Hôm Nay

Ghi chép của một người vừa trở về

Đặng Hiền

Tôi chỉ thấy dễ chịu khi máy bay hạ cánh xuống California. Không phải vì nước Mỹ tốt hơn. Mà vì tôi vừa rời khỏi một nơi khiến lòng mình nặng trĩu. Một tháng đi qua Sài Gòn, Nha Trang, Đà Nẵng, Hà Nội. Một tháng đủ để cảm nhận nhịp thở của một đất nước đang lớn lên – nhưng lớn lên như một đứa trẻ không được hỏi ý kiến mình muốn trở thành ai.

1. Đất Nước của Du Lịch Và Thất Nghiệp

Từ Bắc chí Nam, ngành công nghiệp có vẻ “an toàn” nhất là du lịch. Khách sạn mọc lên, resort kéo dài theo bờ biển, thành phố nào cũng muốn thành “thiên đường check-in”. Nhưng phía sau những bức ảnh hoàng hôn là một thực tế lặng lẽ hơn: thanh niên chạy Grab, chạy G7, làm việc gig economy kiểu chấp vá. Họ có bằng cấp, có ước mơ, có năng lượng — nhưng thiếu cơ hội. Một nền kinh tế nếu chỉ dựa vào tiêu dùng nội địa yếu và du lịch bên ngoài, thì giống như một quán cà phê đông khách nhưng không có nhà bếp thực sự. Mọi thứ phụ thuộc vào dòng người ghé qua.

Việt Nam hôm nay có tốc độ, có tăng trưởng, nhưng chưa chắc có chiều sâu.

2. Xã Hội Phong Bì – Như Một Nghi Thức

“Phong bì” không còn là hành vi lén lút. Nó giống một nghi thức xã hội.

- Nhà báo nhận phong bì.
- Quan tòa nhận phong bì.
- Thủ tục muốn trơn tru — phải có phong bì.

Không ai nói thẳng. Nhưng ai cũng hiểu.

Điều đáng buồn không phải là tham nhũng tồn tại. **Điều đáng buồn là nó trở thành điều mặc nhiên.** Khi cái sai được xem như “cách làm việc”, xã hội bắt đầu mất cảm giác về công lý.

Một hệ thống không cần nhiều luật xấu. Chỉ cần luật tốt mà không được thực thi công bằng.

3. Giáo Dục và Sự Thần Thánh Hóa

Ở những gia đình có điều kiện, trẻ em học 8–10 tiếng một ngày. Lịch học kín như lịch của một CEO. Song song đó là một dòng giáo dục khác: dạy phải tôn sùng lãnh tụ như biểu tượng thiêng liêng. Lịch sử được kể theo một chiều. Hình ảnh được dựng như tượng đài.

- Một xã hội nếu không cho trẻ em học cách hoài nghi, thì sẽ đào tạo ra những người lớn biết phục tùng.
- Đáng buồn hơn, sự phân tầng xã hội ngày càng rõ. Người có tiền mua môi trường, mua giáo dục, mua an toàn. Người không có tiền **học cách chấp nhận.**

Có lúc tôi tự hỏi: chúng ta từng phê phán xã hội tư bản vì bất bình đẳng. Nhưng hiện tại, **sự phân biệt giai cấp trong đời sống hàng ngày có khi còn tinh vi hơn.**

4. Văn Chương hay Công Cụ ?

Viết báo độc lập, đặt câu hỏi, nói về môi trường... bị xem như ngây thơ. Văn chương chính thống phần lớn trở thành công cụ trang trí cho quyền lực. Nó không làm nhiệm vụ phản biện, mà làm nhiệm vụ xoa dịu.

Trong khi đó, ô nhiễm môi trường là có thật. Không khí mờ đục. Sông ngòi đục màu. Biển nhiều nơi mất đi sự trong trẻo vốn có. Môi trường không biết nói dối. Nó phản ánh trung thực nhất tình trạng quản trị.

5. Giao Thông – Một Ản Dụ Hoàn Hảo

Chưa nơi nào tôi thấy hệ thống giao thông “thần kỳ” và “quái dị” như ở Việt Nam.

*Dòng xe máy như tổ ong khổng lồ.
Mỗi người tự tìm đường, tự né, tự sinh tồn.*

Không có trật tự rõ ràng — nhưng có một thứ trật tự ngầm dựa trên bản năng. Ở đó, bạn vừa là nạn nhân tiềm tàng, vừa là người gây nguy hiểm cho người khác. Một hệ sinh thái căng thẳng liên tục. Tiếng còi xe không chỉ là âm thanh. Nó là nhịp tim của xã hội: gấp gáp, bức dọc, vội vã.

Khi trở lại California, tôi mới nhận ra mình đã quen với mức ồn ào cao đến mức nào. Sự yên tĩnh trở thành một ân huệ.

6. Nghịch Lý của Thiên Đường

*Và rồi có Cam Ranh.
Biển vẫn xanh.
Cát vẫn mịn.*

Nha Trang – Cam Ranh vẫn có thể là một trong những điểm du lịch đẹp nhất thế giới. Nhưng chỉ khi ta là du khách thuần túy. Khi bạn không phải đối diện với thủ tục, với môi trường sống, với hệ thống. Khi bạn chỉ nhìn bề mặt.

Việt Nam hôm nay giống một bức ảnh Instagram được chỉnh màu rất kỹ. Đẹp. Rực rỡ. Nhưng phía sau là tầng lớp phức tạp của xã hội đang chuyển mình, đang loay hoay, đang tìm cách lớn lên.

7. Trở Về – và Không Thể Dừng Dưng

Viết những dòng này không phải để phủ nhận mọi nỗ lực, cũng không để ca tụng nơi khác. Mỗi quốc gia đều có vấn đề. Nước Mỹ cũng vậy. Nhưng điều làm tôi buồn là cảm giác một xã hội **đang đánh đổi quá nhiều**:

- đánh đổi sự trung thực lấy tiện lợi,
- đánh đổi phản biện lấy ổn định,
- đánh đổi môi trường lấy tăng trưởng.

Việt Nam đang lớn. Nhưng lớn theo hướng nào?

- Một đất nước không chỉ cần GDP. Nó cần lòng tin.
- Không chỉ cần resort. Nó cần thể chế minh bạch.
- Không chỉ cần khẩu hiệu. Nó cần sự thật.

Có thể tôi quá nhạy cảm. Có thể tôi nhìn bằng con mắt của một người vừa rời đi. Nhưng nếu một người còn thấy buồn, còn thấy trần trở — thì có lẽ hy vọng vẫn chưa mất.

Cali ngày 19/2/2026
Đặng Hiền